

Postoj české veřejnosti k dění na Ukrajině – březen 2014

- ❖ Dění na Ukrajině se během eskalace na konci února a začátku března stalo z hlediska formování veřejného mínění české populace pravděpodobně vůbec nejsledovanější zahraničně-politickou krizovou událostí za posledních deset let. O dění na Ukrajině se na začátku března zajímaly dvě třetiny (64 %) veřejnosti, což je výrazně více než v únoru (40 %).
- ❖ Události jsou vnímány jako důležité pro českou společnost, lidé o dění mezi sebou hovoří a zhruba čtvrtina (23 %) sleduje denně aktuální události prostřednictvím médií. Přesto je pro značnou část veřejnosti obtížné utvořit si jasnější názor a zaujmout k tématu jasný postoj. To platí i pro ty, kteří se o dění na Ukrajině zajímají.
- ❖ Nejvyšší podporu pro zapojení se do situace má OSN (55 %), v únoru jeho zapojení podporovalo 40 % veřejnosti. Názory obyvatel na zapojení EU jsou roztržité (47 % pro zapojení vs. 40 % proti). Většina veřejnosti nesouhlasí s aktivním zapojením Ruska (pro se vyslovilo 28 % občanů, proti 58 %) a USA (pro 17 %, proti 70 %) do dění na Ukrajině.
- ❖ Aktivní zapojení České republiky do dění na Ukrajině podporuje jen 14 % populace starší 15 let.
- ❖ Výsledky reflektují postoje veřejnosti na začátku března, tedy v době eskalace situace na Krymu.

Zpracovali:

Martin Buchtík, Yana Leontiyeva

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Tel.: 210310593

e-mail: martin.buchtik@soc.cas.cz, yana.leontiyeva@soc.cas.cz

Na začátku března 2014 se Centrum pro výzkum veřejného mínění zabývalo zjišťováním postojů české veřejnosti k situaci na Ukrajině. Do dotazníků pravidelného omnibusového šetření byly zařazeny otázky týkající se názorů na ukrajinské protivládní protesty. Zabývali jsme se: 1) zájmem o dění na Ukrajině, 2) názory na dosavadní působení jednotlivých stran konfliktu a 3) názory na aktivní zapojení různých mezinárodních prostředníků do řešení současné situace na Ukrajině. Sběr dat probíhal v období 3.–10. 3. 2014.

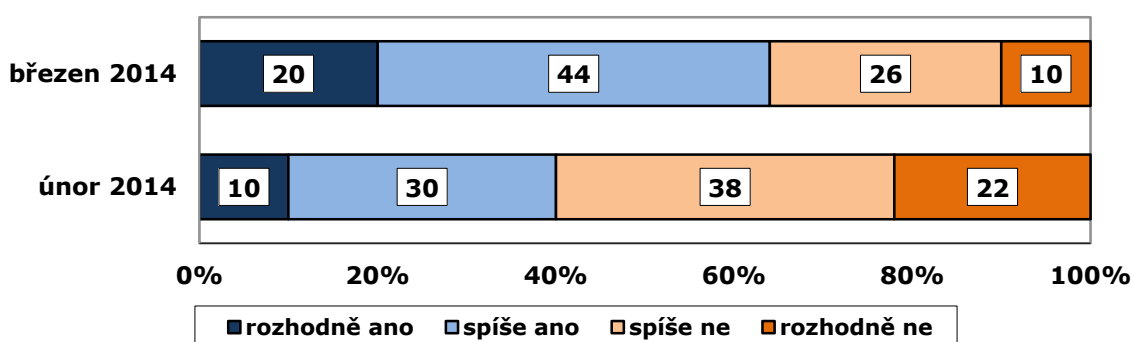
Při analýze zmíněných postojů k dění na Ukrajině je třeba mít na paměti, že dotazování probíhalo v prvním březnovém týdnu, kdy se pozornost přesunula na východ Ukrajiny, v první řadě k dění v Autonomní republice Krym. Na konci února došlo ke svržení režimu prezidenta Janukovyče a jmenování nové koaliční vlády pod vedením jednoho z hlavních vůdců tehdejší opozice.

Na počátku března se do řešení situace na Ukrajině vložilo Rusko. Na Krymu byl, v době přítomnosti několika tisíc neoznačených ozbrojenců v regionu, zvolen nový promoskevsky orientovaný premiér krymské autonomie, a tamní parlament požádal ruského prezidenta o pomoc. Území poloostrova začali obsazovat ruští ozbrojenci, o nichž se v době dotazování spekulovalo jako o místní domobraně. Sběr dat výzkumu CVVM probíhal ještě před referendem na Krymu (to proběhlo 16.3.).¹

Výsledky březnového šetření ukázaly, že o dění na Ukrajině se zajímají dvě třetiny obyvatel ČR (20 % „rozhodně ano“, 44 % „spíše ano“, viz Graf 1), třetina populace se o dění na Ukrajině nezajímá (26 % „spíše ne“, 10 % „rozhodně ne“). Ve srovnání s prvním únorovým týdnem roku 2014 zájem o dění výrazně vzrostl (ze 40 % na 64 %), což přímo souvisí s eskalací situace.

Větší zájem o zahraničněpolitická témata mají stabilně muži, což platí i v tomto případě. Zájem roste s úrovní dosaženého vzdělání (zájem o dění deklarují výrazně častěji absolventi vysokých škol – 83 %). Z hlediska levo-pravého sebezaražení mají největší zájem o problém pravicově orientovaní občané (75 %), o něco méně pak levicoví (64 %) a ti, kteří se označili jako středoví (61 %). Z hlediska věkového srovnání nižší zájem o problematiku vykazují mladší lidé ve věku do 29 let.

Graf 1. Zájem o dění na Ukrajině²

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., *Naše společnost 3. – 10. 3. 2014*, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor (únor 2014: 1081).

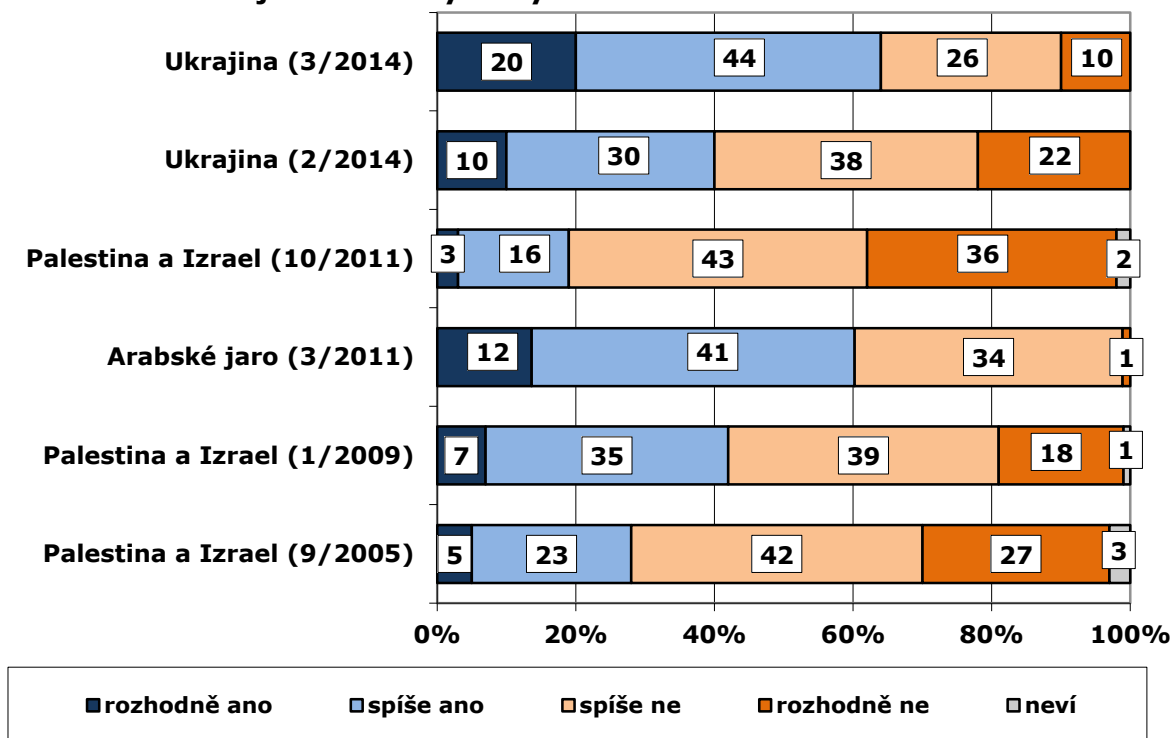
¹ Předchozí dotazování v únoru probíhalo v době, kdy se situace po prvních krvavých střetech mezi demonstranty a policejními jednotkami poněkud uklidnila, došlo k rezignaci ukrajinského premiéra a zrušení části tzv. pendrekových zákonů a v neposlední řadě v období zahájení Zimních olympijských her 2014 v Soči (7.2.).

² Znění otázky: „Zajímáte se o vývoj situace na Ukrajině?“

Děni na Ukrajině se během eskalace na konci února a začátku března stalo z hlediska formování veřejného mínění české populace pravděpodobně vůbec nejsledovanější zahraničně-politickou krizovou událostí za posledních deset let. Přímé datové srovnání se týká zejména arabského jara a izraelsko-palestinského konfliktu.

Děni arabského jara vyvolalo v době jeho nejvyšší intenzity (v březnu 2011) vysoký zájem („rozhodně“ + „spíše“ se o něj zajímalo 53 % občanů). O dlouhodobý izraelsko-palestinský konflikt se pak v období výrazných střetů na přelomu let 2008 a 2009 zajímal zhruba stejný podíl obyvatel České republiky (42 %) jako o děni na Ukrajině na začátku února 2014. Méně lidí se pak o situaci na Blízkém východě zajímalo v době evakuace židovských osadníků z pásma Gazy v roce 2005 (28 %) a v době, kdy předseda palestinské samosprávy Mahmúd Abbás předložil v OSN žádost o plnoprávné členství v této organizaci, jejíž schválení by znamenalo faktické mezinárodní uznání Palestiny jako nezávislého státu vymezeného hranicemi zahrnující území obsazená Izraelem po tzv. šestidenní válce z roku 1967 a s východním Jeruzalémem jako hlavním městem (2011; 19 %). Podrobněji viz Graf 2.

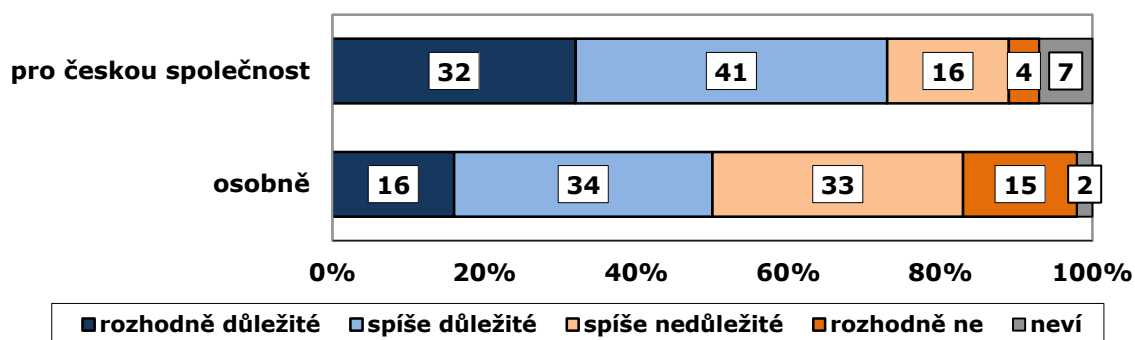
Graf 2. Srovnání zájmu o děni vybraných událostí

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., *Naše společnost* (3/2014; 2/2014; 10/2011; 3/2011; 1/2009; 9/2005) vždy cca 1000 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Události na Ukrajině vnímá jako důležité pro českou společnost 73 % obyvatel. Osobně důležité jsou pak pro polovinu dotázaných (50 %) - podrobně viz graf 3. Jako důležitější je vnímají zejména ti, kteří se o dění na Ukrajině zajímají (88 % je hodnotí jako důležité pro českou společnost, 70 % pro ně osobně) a také ti, kteří mají známé mezi Ukrajinci žijícími v ČR. Toto téma je vnímáno jako výrazně důležitější než volby do Evropského parlamentu, ty jako důležité pro českou společnost hodnotí 54 % obyvatel a osobně důležité je pro čtvrtinu (24 %) populace.

Graf 3. Vnímaná důležitost dění na Ukrajině³

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 10. 3. 2014, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Ukrajinské události jsou také často diskutovaným tématem, více než tři pětiny (62 %) obyvatel o nich s někým v poslední době hovořili. Samozřejmě výrazně častěji ti, které situace na Ukrajině zajímá (podrobně Tabulka 1). Čtvrtina (23 %) dotázaných také denně sleduje aktuální dění prostřednictvím médií.

Tabulka 1. Diskuse o dění na Ukrajině⁴

	Zájem o dění na Ukrajině		
	všichni	zajímají se	nezajímají se
ano	62 %	82 %	26 %
ne	37 %	17 %	72 %
neví, nevzpomene si	1 %	1 %	2 %

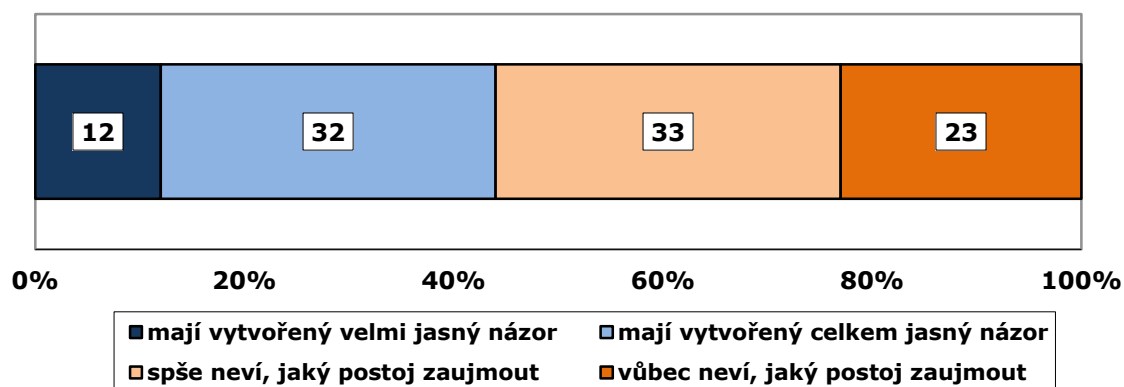
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 10. 3. 2014, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor (sloupcová procenta).

³ Znění otázky: „Je podle Vás dění na Ukrajině důležité nebo nedůležité téma: a) pro Vás osobně; b) pro českou společnost?“

⁴ Znění otázky: „Mluvil jste v poslední době s někým osobně o dění na Ukrajině“

Přestože se o situaci na Ukrajině hodně Čechů zajímá a hodnotí ji jako důležitou pro českou společnost, je dění značně nepřehledné a jen menší část má vytvořený jasný názor na to, co se vlastně na Ukrajině v současné době děje (dotazování probíhalo na začátku března). 44 % dotázaných má utvořeno názor (12 % velmi jasný; 32 % celkem jasný). Více než polovina (55 %) ale neví, jaký postoj zaujmout (viz Graf 4). Komplikovanost situace dokresluje také to, že i mezi těmi, kteří se o události zajímají, jsou dvě pětiny (41 %) těch, kteří stále nevědí, jaký postoj zaujmout.

Graf 4. Krystalizace názoru na dění na Ukrajině⁵

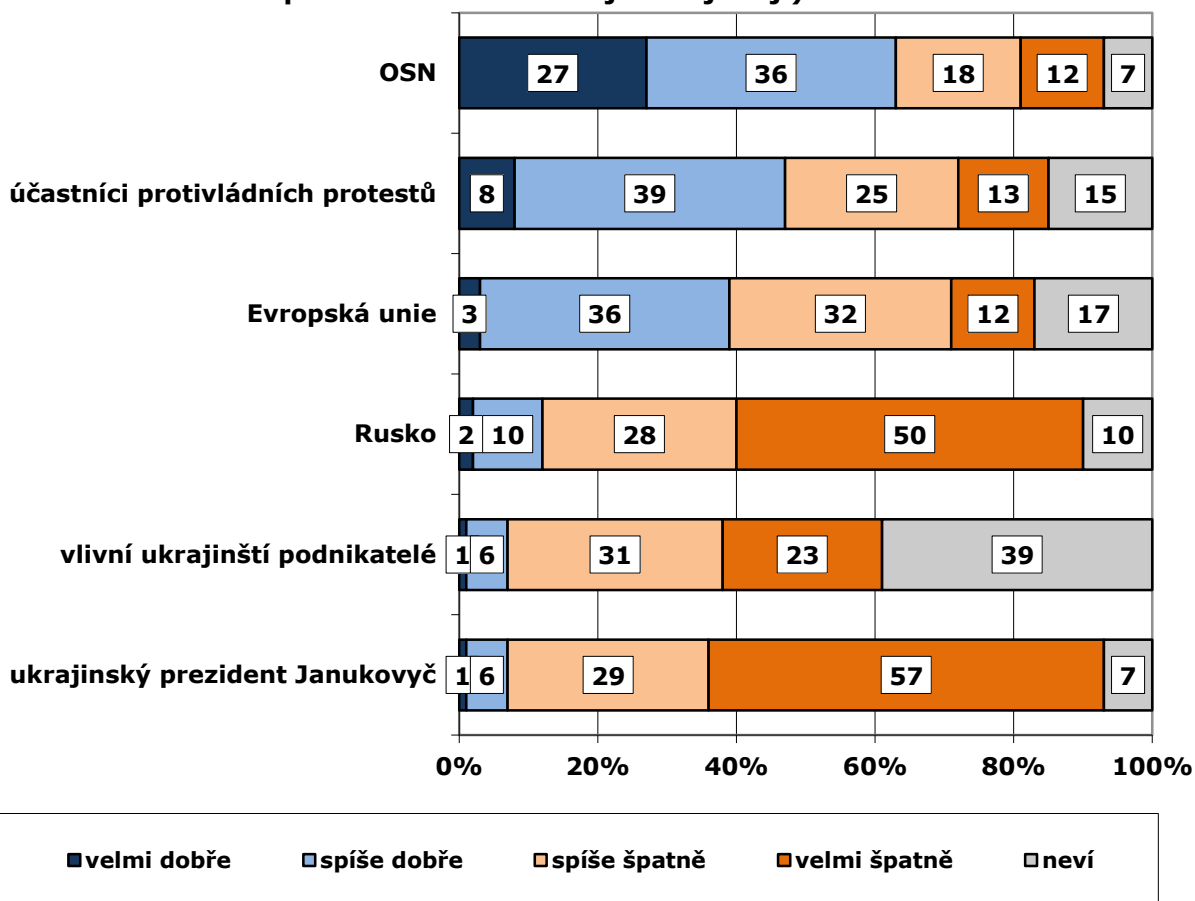

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 10. 3. 2014, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

⁵ Znění otázky: „Řekl byste, že již máte na dění na Ukrajině vytvořený vlastní jasný názor, anebo že jste spíše na vážkách a ještě nevíte, jaký postoj zaujmout?“

K působení jednotlivých stran konfliktu na Ukrajině zhruba polovina těch, kteří se o dění nezajímají, nezaujala žádné stanovisko (tj. zvolili odpověď „neví“). Graf 5 a následující komentář se proto vztahuje pouze k postojům těch, kteří se o situaci zajímají. Podobně jako v únorovém výzkumu i v březnu bylo mínění české veřejnosti spíše nakloněno tehdejším účastníkům protivládních protestů. 47 % z těch, kteří se o situaci zajímají, hodnotí počínání účastníků protestů jako dobré, jako špatné pak 38 %. Jen malá část veřejnosti pak hodnotí pozitivně působení prezidenta Janukovyče (7 % dobré, 86 % špatné) a ukrajinských oligarchů (zde je ovšem třeba podotknout, že 39 % těch, kteří se o dění zajímají, na počátku března nevědělo, jak jejich roli zhodnotit). Nejpozitivněji byla dotázanými vnímaná role OSN, jejíž působení hodnotila dobře nadpoloviční většina respondentů (63 %). Hodnocení role Evropské unie českou veřejnost rozděluje. Z těch, kteří se o dění zajímají, působení EU hodnotí pozitivně 39 % občanů a negativně 44 %. Pětina dotázaných (17 %) pak v tomto ohledu nezaujala žádný postoj. Tři čtvrtiny českých občanů zhodnotilo jednání Ruska negativně (78 %), pozitivně jej vnímala pouze desetina populace (12 %).

Graf 5. Hodnocení dosavadního působení různých stran konfliktu⁶ (jen ti, kteří se rozhodně nebo spíše o situaci na Ukrajině zajímají)

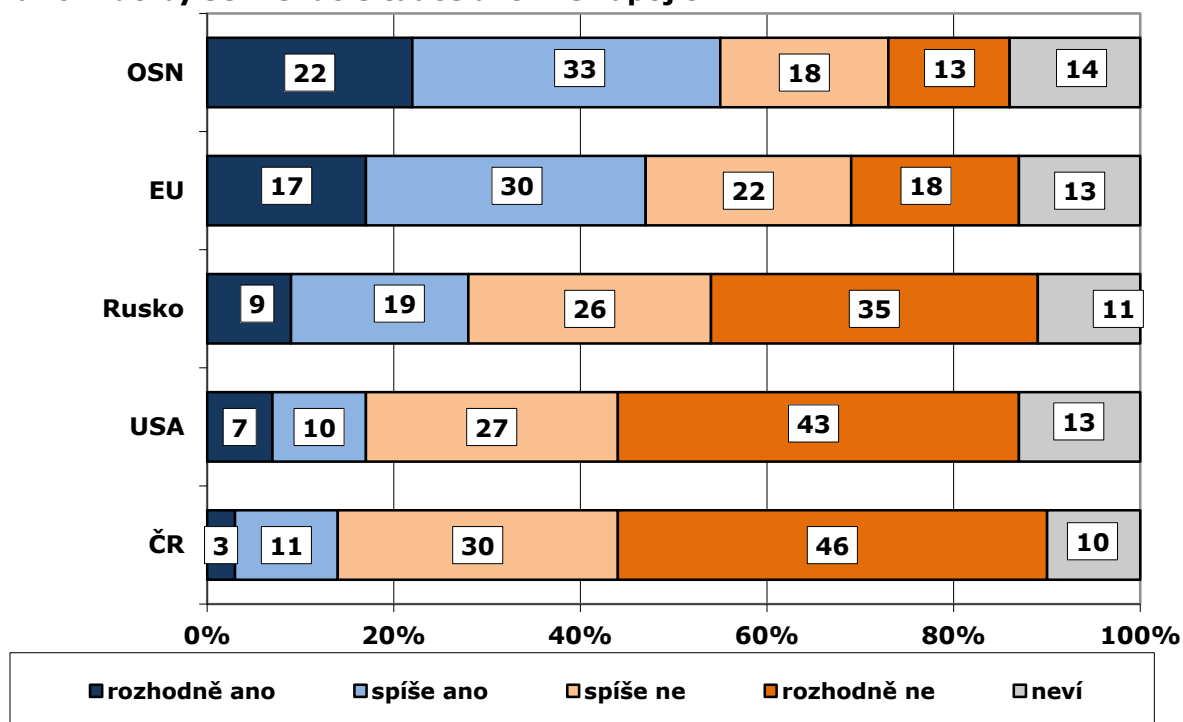

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., *Naše společnost 3.-10. 3. 2014*, 679 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor (jen ti, kteří se o situaci na Ukrajině zajímají). Pozn.: Do analýzy není zařazeno působení „vlády“ a „opozice“, v období sběru dat docházelo ke změnám. Přesun ohniska krize na Krym se odehrál až po uzavření dotazníku, proto ještě nebyli představitelé Krymu do hodnocení zahrnuti.

⁶ Znění otázky: „Jak byste v souvislosti s aktuálním vývojem na Ukrajině hodnotil působení ...“

Postoj české veřejnosti k tomu, zda by se měly situací na Ukrajině zabývat OSN, EU, ČR, Rusko nebo USA, je roztržštěný. V tomto kontextu je nejvíce vyhraněný postoj k zapojení České republiky. To podporuje jen 14 % populace starší 15 let, naopak proti je 76 %. Nejvyšší podporu pro zapojení se do situace má OSN (55 %), v únoru zapojení OSN podporovalo pouze 40 % veřejnosti. Podobný je i názor na zapojení se v případě Evropské unie (47 % pro zapojení vs. 40 % proti). Rusko by se pak mělo aktivně do dění zapojit podle 28 % občanů (58 % pak se zapojením nesouhlasí), zapojení USA podpořilo 17 % respondentů (70 % je proti). Vzhledem k březnovým událostem předpokládáme, že se v tomto směru veřejné mínění dále formuje a mohlo se od počátku března do dne vydání tiskové zprávy (21.3.) poměrně výrazně změnit.

Graf 6. Kdo by se měl do situace aktivně zapojit?⁷

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., *Nашe společnost* 3. – 10. 3. 2014, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Vzhledem k aktuálnímu vývoji situace na Ukrajině jsme se detailněji zabývali analýzou postojů ohledně role a působení Ruské Federace. Jak je znázorněno v Grafu 5, působení Ruska v souvislosti s vývojem na Ukrajině v době dotazování hodnotí negativně převážná většina respondentů (78 %), kteří se o dění zajímají.

V porovnání s únorem letošního roku se hodnocení působení Ruska dokonce o něco propadlo, zejména výrazně přibylo těch, kteří působení Ruska hodnotí jako velmi špatné (50 % oproti 32 % v únoru 2014). Příznivci pravice jsou v hodnocení Ruska poněkud kritičtější, než ti, kteří se sami označili za levicově a středově orientované. Podobně, nadpoloviční většina dotázaných (61 %) si myslí, že by se Rusko do řešení situace na Ukrajině nemělo aktivně zapojovat. Nejsilnější nesouhlas se zapojením Ruska deklarují

⁷Zněl otázka: „Myslíte si, že by se do řešení současné situace na Ukrajině měla aktivně zapojit...“

pravicově orientovaní občané (68 %), ale tento názor převazuje i mezi středově (62 %) a levicově (54 %) orientovanými.

Výsledky březnového výzkumu o názorech na situaci na Ukrajině potvrdily odbodu tzv. kontaktní hypotézy, často používané při výzkumu postojů majority k minoritním skupinám. Ve zjednodušené podobě tato teorie říká, že lidé, kteří znají osobně některé zástupce dané skupiny, mají vůči celé této skupině tolerantnější názory. Vzhledem k tomu, že občané Ukrajiny tvoří v ČR nejpočetnější migrační komunitu, zajímalo nás i to, zda a jak osobní kontakty respondentů tohoto výzkumu ovlivnily postoje k dění na Ukrajině. Zhruba 8 % obyvatel ČR má mezi známými obyvatele Ukrajiny žijícího v České republice (ve výběrovém souboru šlo tedy o cca 80 respondentů, výsledky jsou tak indikativního charakteru). Mezi těmito respondenty byl zájem o dění na Ukrajině výrazně vyšší: 77 % se o vývoj situace na Ukrajině rozhodně nebo spíše zajímá, o něco lépe hodnotili působení účastníků protivládních protestů a zaujali o něco kritičtější postoj vůči tehdejšímu prezidentovi Janukovyčovi, vlivným ukrajinským podnikatelům a v neposlední řadě také Rusku. Zároveň respondenti, kteří osobně znali nějaké občany Ukrajiny žijící v ČR, se častěji klonili k názoru, že by se Česká republika měla aktivně vložit do řešení situace v této zemi (v dané skupině 28 % souhlasí se zapojením ČR, oproti 13 % těch, kteří Ukrajince žijící v ČR osobně neznají).

Technické parametry výzkumu

Výzkum:	<i>Naše společnost, v14-03</i>
Realizátor:	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
Termín terénního šetření:	<i>3. – 10. 3. 2014</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>1061</i>
Počet tazatelů:	<i>260</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>PM.11u; PM.17u; PM.184; PM.185; PM.186; PM.187; PM.188</i>
Zveřejněno dne:	<i>21. března 2014</i>
Zpracovali:	<i>Martin Buchtík, Yana Leontiyeva</i>

Autoři:

Martin Buchtík je vedoucím Centra pro výzkum veřejného mínění v Sociologickém ústavu AV ČR v.v.i. Zabývá se veřejným míněním, metodologií sociálněvědního výzkumu, dále pak problematikou internetu a kyberprostoru a sociální soudržností. (martin.buchtik@soc.cas.cz; 210 310 593)

Yana Leontiyeva je vědecká pracovnice v Sociologickém ústavu AV ČR v.v.i. Ve své odborné činnosti se zaměřuje na studium mezinárodní migrace s důrazem na integraci migrantů na pracovním trhu a metody výzkumu menšin a migrantů. (yana.leontiyeva@soc.cas.cz; 210 310 231)

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různě velkých obcí.

Reprezentativní vzorek je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že vzorek respondentů je vybrán tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu Akademie věd ČR, v.v.i. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně.

Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt **Naše společnost**, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.

